

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 5 września 2012 r.*

Dyrektywa 2004/38/WE — Prawo obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich — Artykuł 3 ust. 2 — Obowiązek ułatwiania zgodnie z ustawodawstwem krajowym wjazdu i pobytu „wszelkich innych członków rodziny” pozostających na utrzymaniu obywatela Unii

W sprawie C-83/11

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (Zjednoczone Królestwo) postanowieniem z dnia 3 lutego 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 22 lutego 2011 r., w postępowaniu:

Secretary of State for the Home Department

przeciwko

Muhammadowi Sazzadurowi Rahmanowi,

Fazly'emu Rabby'emu Islamowi,

Mohibullahowi Rahmanowi,

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.C. Bonichot, A. Prechal, prezesi izb, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, E. Juhász, G. Arestis, M. Ilešič (sprawozdawca), M. Berger i E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: Y. Bot,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 lutego 2012 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Centre for Advice on Individual Rights in Europe (AIRE Centre) przez doradców prawnych A. Weissa, N. Mole oraz S. Chaudary,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez L. Seeborutha, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez R. Palmera, barrister,

* Język postępowania: angielski.

- w imieniu rządu belgijskiego przez T. Materne'a, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu duńskiego przez C. Vanga oraz V. Pasternak Jørgensen, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu niemieckiego przez A. Wiedmann, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez L. D'Ascię, avvocato dello Stato,
- w imieniu rządu niderlandzkiego przez C. Wissels oraz M. Bulterman, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu polskiego przez M. Szpunara, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez C. Tufvesson i M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 27 marca 2012 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Niniejszy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 ust. 2 i art. 10 ust. 2 dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, s. 77, i sprostowania: Dz.U. L 229, s. 35, Dz.U. 2005, L 197, s. 34).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Secretary of State for the Home Department (zwanego dalej „Secretary of State”) a Muhammadem Sazzadurem Rahmanem, Fazlym Rabbym Islamem i Mohibullahem Rahmanem, obywatelami Bangladeszu, w przedmiocie wniosku o wydanie im zezwolenia na pobyt w Zjednoczonym Królestwie jako członkom rodziny obywatela państwa Europejskiego Obszaru Gospodarczego (zwanego dalej „EOG”).

Ramy prawne

Dyrektywa 2004/38

- 3 Motyw 6 dyrektywy 2004/38 brzmi następująco:

„Aby utrzymać szeroko pojętą jedność rodziny [jedność szeroko pojętej rodziny] oraz bez uszczerbku dla zakazu dyskryminacji ze względu na przynależność państwową, przyjmujące państwo członkowskie powinno zbadać w oparciu o własne ustawodawstwo sytuację osób, które nie są objęte definicją członka rodziny na mocy niniejszej dyrektywy i nie korzystają z automatycznego prawa do wjazdu i pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, w celu podjęcia decyzji, czy można udzielić takim osobom pozwolenia na wjazd i pobyt ze względu na ich związek z obywatelem Unii lub wszelkie inne okoliczności, na przykład zależność finansową lub fizyczną od tego obywatela Unii”.

4 Zgodnie z art. 2 pkt 2 dyrektywy 2004/38 dla celów tej dyrektywy „członek rodziny” oznacza:

- „a) współmałżonka;
- b) partnera, z którym obywatel Unii zawarł zarejestrowany związek partnerski [...];
- c) bezpośrednich zstępnych, którzy nie ukończyli dwudziestego pierwszego roku życia lub pozostają na utrzymaniu, oraz tych współmałżonka lub partnera, jak zdefiniowano w lit. b);
- d) bezpośrednich wstępnych pozostających na utrzymaniu oraz tych współmałżonka lub partnera, jak zdefiniowano w lit. b)”.

5 Artykuł 3 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Beneficjenci”, przewiduje:

„1. Niniejszą dyrektywę stosuje się w odniesieniu do wszystkich obywateli Unii, którzy przemieszczają się do innego państwa członkowskiego lub przebywają w innym państwie członkowskim niż państwo członkowskie, którego są obywatelami, oraz do członków ich rodziny, jak zdefiniowano w art. 2 ust. [pkt] 2, którzy im towarzyszą lub do nich dołączają.

2. Bez uszczerbku dla jakiegokolwiek osobistego prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu zainteresowanych osób przyjmujące państwo członkowskie, zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym, ułatwia wjazd i pobyt następujących osób:

- a) wszelkich innych członków rodziny, bez względu na ich przynależność państwową, którzy nie są objęci definicją określoną w art. 2 ust. [pkt] 2, a w kraju, z którego przybyli, pozostają na utrzymaniu lub są członkami gospodarstwa domowego obywatela Unii, posiadając[ego] pierwotne prawo pobytu, lub gdzie istnieją poważne względy zdrowotne ściśle wymagające osobistej opieki obywatela Unii nad członkiem rodziny;
- b) partnera, z którym obywatel Unii pozostaje w stałym, należycie poświadczonym związku.

Przyjmujące państwo członkowskie dokonuje szczegółowej analizy osobistych okoliczności i uzasadnia każdą odmowę wjazdu lub pobytu wobec tych osób”.

6 Artykuł 10 dyrektywy 2004/38, zatytułowany „Wydawanie kart pobytowych”, stanowi:

„1. Prawo pobytu dla członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są obywatelami jednego z państw członkowskich, zostaje stwierdzone poprzez wydanie dokumentu zwanego »Karta pobytowa członka rodziny obywatela Unii« nie później niż sześć miesięcy od dnia, w którym złożyli wniosek. Zaświadczenie o złożeniu wniosku na kartę pobytową jest wydawane bezzwłocznie.

2. W celu wydania karty pobytowej państwa członkowskie wymagają okazania następujących dokumentów:

[...]

- e) w przypadkach objętych art. 3 ust. 2 lit. a), dokumentu wydanego przez odpowiedni organ w kraju pochodzenia lub kraju, z którego przyjeżdżają, poświadczającego, że pozostają na utrzymaniu lub są członkami gospodarstwa domowego obywatela Unii, lub dowodu potwierdzającego występowanie poważnych względów zdrowotnych, które ściśle wymagają osobistej opieki obywatela Unii nad członkiem rodziny;

[...]”.

Uregulowania krajowe

7 Dyrektywa 2004/38 została transponowana w Zjednoczonym Królestwie na mocy Immigration (European Economic Area) Regulations 2006 [rozporządzenia z 2006 r. w sprawie imigracji (Europejski Obszar Gospodarczy)], zmienionego Immigration (European Economic Area) (Amendment) Regulations 2009 [rozporządzeniem z 2009 r. w sprawie imigracji (Europejski Obszar Gospodarczy) (zmiana)] (zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie imigracji”).

8 Artykuł 7 rozporządzenia w sprawie imigracji, zatytułowany „Członek rodziny”, stanowi:

„1) Z zastrzeżeniem ust. 2 do celów niniejszego rozporządzenia następujące osoby są uznawane za członków rodziny innej osoby:

- a) jej współmałżonek lub partner cywilny;
- b) jej bezpośredni zstępni i bezpośredni zstępni współmałżonka lub partnera cywilnego, którzy
 - i) nie ukończyli dwudziestego pierwszego roku życia lub
 - ii) pozostają na jej utrzymaniu lub na utrzymaniu jej współmałżonka lub partnera cywilnego;
- c) jej bezpośredni wstępni i bezpośredni wstępni współmałżonka lub partnera cywilnego, którzy pozostają na utrzymaniu;
- d) każda osoba, która powinna być uznana za członka rodziny tej innej osoby na podstawie ust. 3.

[...]

3) [...] każda osoba, która jest członkiem rodziny rozszerzonej i której wydano pozwolenie rodzinne EOG, potwierdzenie zarejestrowania lub kartę pobytową, będzie uznawana za członka rodziny odnośnego obywatela EOG, dopóki spełnia wymogi przewidziane w art. 8 ust. 2, 3, 4 lub 5 w stosunku do tego obywatela EOG oraz dopóki pozwolenie, potwierdzenie lub karta zachowują ważność bądź nie zostały cofnięte.

[...]”.

9 Artykuł 8 rozporządzenia w sprawie imigracji, zatytułowany „Członek rodziny rozszerzonej”, stanowi:

„1) Do celów niniejszego rozporządzenia »członek rodziny rozszerzonej« oznacza każdą osobę, która nie jest członkiem rodziny obywatela EOG zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. a), b) lub c) i która spełnia wymogi przewidziane w ust. 2, 3, 4 lub 5.

2) Dana osoba spełnia wymóg przewidziany w niniejszym ustępie, jeśli jest krewnym obywatela EOG, jego współmałżonka lub partnera cywilnego oraz:

- a) mieszka w państwie należącym do EOG, w którym mieszka także obywatel EOG, i pozostaje na jego utrzymaniu lub jest członkiem jego gospodarstwa domowego;
- b) spełniła wymóg przewidziany w lit. a) i towarzyszy obywatelowi EOG w Zjednoczonym Królestwie lub chce do niego dołączyć, lub

c) spełniła wymóg przewidziany w lit. a), dołączyła do obywatela EOG w Zjednoczonym Królestwie i nadal pozostaje na jego utrzymaniu lub jest członkiem jego gospodarstwa domowego.

3) Dana osoba spełnia wymóg przewidziany w niniejszym ustępie, jeśli jest krewnym obywatela EOG, jego współmałżonka lub partnera cywilnego i jeśli istnieją poważne względy zdrowotne ściśle wymagające osobistej opieki obywatela EOG, jego współmałżonka lub partnera cywilnego nad tą osobą.

[...]

6) Do celów niniejszego rozporządzenia »odnośnym obywatelem EOG« w stosunku do członka rodziny rozszerzonej jest obywatel EOG, który jest lub którego współmałżonek lub partner cywilny jest krewnym członka rodziny rozszerzonej do celów ust. 2, 3 lub 4, lub obywatel EOG, który jest partnerem członka rodziny rozszerzonej do celów ust. 5”.

10 Artykuł 17 rozporządzenia w sprawie imigracji, zatytułowany „Wydawanie kart pobytowych”, stanowi:

„[...]

4) Secretary of State może wydać kartę pobytową członkowi rodziny rozszerzonej nieobjętemu zakresem stosowania art. 7 ust. 3, który nie jest obywatelem EOG:

a) jeśli odnośny obywatel EOG jest w stosunku do członka rodziny rozszerzonej osobą spełniającą przewidziane wymogi lub obywatelem EOG posiadającym prawo do stałego pobytu na mocy art. 15 oraz

b) jeśli w świetle wszystkich okoliczności Secretary of State uzna za stosowne wydanie karty pobytowej.

5) W przypadku gdy Secretary of State otrzymuje wniosek na mocy ust. 4, dokonuje szczegółowej analizy osobistych okoliczności wnioskodawcy, a w przypadku gdy oddała wniosek, uzasadnia odmowę, chyba że sprzeciwiają się temu względy bezpieczeństwa państwa.

[...]”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

11 Mahbur Rahman, obywatel Bangladeszu, w dniu 31 maja 2006 r. zawarł związek małżeński z obywatelką irlandzką pracującą w Zjednoczonym Królestwie.

12 Po zawarciu tego małżeństwa Muhammad Sazzadur Rahman, jego brat, Fazly Rabby Islam, jego brat przyrodni, i Mohibullah Rahman, jego bratanek, złożyli wnioski o wydanie pozwolenia rodzinnego EOG, aby uzyskać prawo pobytu w Zjednoczonym Królestwie w charakterze osób pozostających na utrzymaniu małżonków Rahmanów. W dniu 27 lipca 2006 r. wnioski te zostały oddalone przez Entry Clearance Officer w Bangladeszu, gdyż występujący w charakterze drugiej strony postępowania odwoławczego przed sądem krajowym nie byli w stanie wykazać, że pozostawali na utrzymaniu małżonków Rahmanów w Bangladeszu.

13 Występujący w charakterze drugiej strony postępowania odwoławczego przed sądem krajowym wnieśli skargę od tej odmownej decyzji do Immigration Judge of the Asylum and Immigration Tribunal. Sąd ten uwzględnił ich skargę w dniu 19 czerwca 2007 r. Orzekł, że mogą oni skorzystać z przepisów art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38 i z tego względu ich wjazd do Zjednoczonego Królestwa powinien

zostać ułatwiony. W rezultacie występującym w charakterze drugiej strony postępowania odwoławczego przed sądem krajowym zostały wydane pozwolenia rodzinne EOG i mogli oni dołączyć do małżonków Rahmanów w Zjednoczonym Królestwie.

- 14 W dniu 9 stycznia 2008 r. występujący w charakterze drugiej strony postępowania odwoławczego przed sądem krajowym wnieśli o wydanie kart pobytowych w celu uzyskania potwierdzenia ich prawa do pobytu w Zjednoczonym Królestwie. Wnioski te zostały oddalone decyzją z dnia 24 grudnia 2008 r. Secretary of State, gdyż Secretary of State uznał, iż nie udowodnili oni, że mieszkali z panią Rahman, odnośną obywatelką Unii, w tym samym państwie członkowskim EOG przed jej przybyciem do Zjednoczonego Królestwa ani że nadal pozostają na jej utrzymaniu bądź są członkami jej gospodarstwa domowego w Zjednoczonym Królestwie.
- 15 Rozpoznając skargę na tę decyzję, Immigration Judge of the Asylum and Immigration Tribunal orzekł w dniu 6 kwietnia 2009 r., że występujący w charakterze drugiej strony postępowania odwoławczego przed sądem krajowym pozostają faktycznie „na utrzymaniu”, i z tego względu uznał, że ich sprawy należy rozważyć na podstawie art. 17 ust. 4 i 5 rozporządzenia w sprawie imigracji.
- 16 Secretary of State zwrócił się o ponowne rozpoznanie tej sprawy do Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber). To ponowne rozpoznanie zostało zarządzane postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2009 r. i sprawa została przejęta przez wspomniany sąd jako sąd odwoławczy.
- 17 W tych okolicznościach Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
 - „1) Czy na mocy art. 3 ust. 2 [dyrektywy 2004/38] państwo członkowskie jest zobowiązane do ustanowienia przepisów prawnych ułatwiających wjazd lub pobyt na terytorium państwa członkowskiego dla kategorii innych członków rodziny niebędących obywatelami Unii Europejskiej, którzy mogą spełnić wymogi art. 10 ust. 2 [tej dyrektywy]?
 - 2) Czy taki inny członek rodziny, o którym mowa w pytaniu pierwszym, może powoływać się na bezpośrednie stosowanie art. 3 ust. 2 [dyrektywy 2004/38], w razie gdy nie jest w stanie spełnić wymogów określonych przez krajowe przepisy prawne?
 - 3) Czy kategoria innych członków rodziny, o których mowa w art. 3 ust. 2 i w art. 10 ust. 2 [dyrektywy 2004/38], jest ograniczona do osób, które przebywały w tym samym kraju co obywatel Unii i jego współmałżonek przed przybyciem obywatela Unii do państwa przyjmującego?
 - 4) Czy pozostawanie na utrzymaniu, wymienione w art. 3 ust. 2 [dyrektywy 2004/38], na które powołuje się inny członek rodziny w celu zapewnienia sobie wjazdu do przyjmującego państwa członkowskiego, musi stanowić pozostawanie na utrzymaniu istniejące tuż przed przeniesieniem się obywatela Unii do państwa przyjmującego?
 - 5) Czy państwo członkowskie może nałożyć szczególne wymogi co do charakteru lub czasu trwania wymienionego w art. 3 ust. 2 [dyrektywy 2004/38] pozostawania na utrzymaniu przez takiego innego członka rodziny, tak aby zapobiegać temu, by to pozostawanie na utrzymaniu nie było pozorowane lub niepotrzebne dla celów umożliwienia osobie niebędącej obywatelem uzyskania wjazdu lub dalszego pobytu na jego terytorium?
 - 6) Czy dla celów wydania lub odnowienia karty pobytowej zgodnie z art. 10 [dyrektywy 2004/38] pozostawanie na utrzymaniu, na które powołuje się inny członek rodziny, aby uzyskać wjazd do państwa członkowskiego, musi przez czas określony lub nieokreślony nadal trwać w przyjmującym państwie członkowskim, a jeśli tak, w jaki sposób powinno zostać wykazane to pozostawanie na utrzymaniu?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań pierwszego i drugiego

- 18 Co się tyczy pytań pierwszego i drugiego, które należy rozpatrzyć łącznie, trzeba zauważyć na wstępie, że dyrektywa 2004/38 nie zobowiązuje państw członkowskich do uwzględnienia każdego wniosku o zezwolenie na wjazd lub pobyt złożonego przez osoby, które wykażą, iż są członkami rodziny pozostającymi „na utrzymaniu” obywatela Unii w rozumieniu art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) tej dyrektywy.
- 19 Jak bowiem podkreśliły rządy, które przedstawiły Trybunałowi uwagi, a także Komisja Europejska, zarówno z brzmienia art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38, jak i ogólnego systemu tejże dyrektywy wynika, że prawodawca Unii ustanowił rozróżnienie pomiędzy członkami rodziny obywatela Unii określonymi w art. 2 pkt 2 dyrektywy 2004/38, którzy korzystają na warunkach podanych w tej dyrektywie z prawa wjazdu i pobytu w przyjmującym państwie członkowskim tego obywatela, a innymi członkami rodziny, o których mowa w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) tejże dyrektywy, a których wjazd i pobyt mają być tylko ułatwane przez to państwo członkowskie.
- 20 Wykładnię tę wspiera motyw 6 dyrektywy 2004/38, zgodnie z którym „[a]by utrzymać szeroko pojętą jedność rodziny [jedność szeroko pojętej rodziny] [...], przyjmujące państwo członkowskie powinno zbadać w oparciu o własne ustawodawstwo sytuację osób, które nie są objęte definicją członka rodziny na mocy niniejszej dyrektywy i nie korzystają z automatycznego prawa do wjazdu i pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, w celu podjęcia decyzji, czy można udzielić takim osobom pozwolenia na wjazd i pobyt ze względu na ich związek z obywatelem Unii lub wszelkie inne okoliczności, na przykład zależność finansową lub fizyczną od tego obywatela Unii”.
- 21 O ile okazuje się zatem, że art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38 nie zobowiązuje państw członkowskich do uznania prawa wjazdu i pobytu na rzecz osób, które są członkami szeroko pojętej rodziny pozostającymi na utrzymaniu obywatela Unii, o tyle, jak to wynika z zastosowania formy trybu oznajmującego w czasie teraźniejszym „ułatwia” we wspomnianym art. 3 ust. 2, przepis ten nakłada na państwa członkowskie obowiązek pewnego uprzywilejowania – w stosunku do wniosków o zezwolenie na wjazd i pobyt złożonych przez innych obywateli państw trzecich – wniosków złożonych przez osoby, które wykazują szczególnie silny związek zależności względem obywatela Unii.
- 22 Aby wypełnić ten obowiązek, państwa członkowskie powinny zgodnie z art. 3 ust. 2 akapit drugi dyrektywy 2004/38 przewidzieć możliwość uzyskania przez osoby, o których mowa w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy, decyzji w przedmiocie ich wniosku opartej na szczegółowej analizie ich osobistych okoliczności i – w razie odmowy – uzasadnionej.
- 23 W ramach wspomnianej analizy osobistych okoliczności wnioskodawcy, jak to wynika z motywu 6 dyrektywy 2004/38, na właściwym organie ciąży obowiązek uwzględnienia różnych czynników, które mogą mieć znaczenie w zależności od konkretnego przypadku, takich jak stopień zależności ekonomicznej lub fizycznej oraz stopień pokrewieństwa pomiędzy członkiem rodziny a obywatelem Unii, któremu pragnie on towarzyszyć lub do którego pragnie dołączyć.
- 24 Przy uwzględnieniu zarówno braku precyzyjniejszych przepisów dyrektywy 2004/38, jak i zastosowania sformułowania „zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym” w art. 3 ust. 2 tej dyrektywy należy stwierdzić, że każde państwo członkowskie dysponuje szerokim zakresem swobodnego uznania co do wyboru czynników, które mają być wzięte pod uwagę. Przy tym przyjmujące państwo członkowskie powinno zapewnić, by jego ustawodawstwo zawierało kryteria, które są zgodne ze zwykłym rozumieniem określenia „ułatwia” oraz określić dotyczących zależności zastosowanych we wspomnianym art. 3 ust. 2 i które nie pozbawiają tego przepisu skuteczności.

- 25 Należy zauważyć wreszcie, że nawet jeśli – jak słusznie zauważyły rządy, które przedstawiły swoje uwagi – określenia zastosowane w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38 nie są na tyle precyzyjne, by umożliwić wnioskującemu o zezwolenie na wjazd i pobyt bezpośrednio oparcie się na tym przepisie w celu powołania się na kryteria oceny, które powinny jego zdaniem mieć zastosowanie do jego wniosku, wnioskodawca taki ma jednakże prawo do tego, by sąd sprawdził, czy ustawodawstwo krajowe i jego zastosowanie nie wykroczyły poza granice wyznaczonego w tejże dyrektywie zakresu uznania (zob. analogicznie wyroki: z dnia 24 października 1996 r. w sprawie C-72/95 Kraaijeveld i in., Rec. s. I-5403, pkt 56; z dnia 7 września 2004 r. w sprawie C-127/02 Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, Zb.Orz. s. I-7405, pkt 66; a także z dnia 26 maja 2011 r. w sprawach połączonych od C-165/09 do C-167/09 Stichting Natuur en Milieu i in., Zb.Orz. s. I-4599, pkt 100–103).
- 26 Przy uwzględnieniu powyższych rozważań na postawione pytania pierwsze i drugie należy odpowiedzieć, że art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38 należy interpretować w ten sposób, iż:
- państwa członkowskie nie są zobowiązane do uwzględnienia każdego wniosku o zezwolenie na wjazd lub pobyt złożonego przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są objęci definicją ujętą w art. 2 pkt 2 wspomnianej dyrektywy, nawet jeśli wykażą oni zgodnie z art. 10 ust. 2 tej dyrektywy, że pozostają na utrzymaniu wspomnianego obywatela;
 - na państwach członkowskich ciąży jednakże obowiązek zapewnienia, by ich ustawodawstwo zawierało kryteria umożliwiające uzyskanie przez wspomniane osoby decyzji w przedmiocie ich wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt opartej na szczegółowej analizie ich osobistych okoliczności i – w razie odmowy – uzasadnionej;
 - państwa członkowskie mają szeroki zakres swobodnego uznania co do wyboru wspomnianych kryteriów, przy czym kryteria te powinny jednak być zgodne ze zwykłym rozumieniem określenia „ułatwia” oraz określeń dotyczących zależności zastosowanych we wspomnianym art. 3 ust. 2 i nie pozbawiać tego przepisu skuteczności; oraz
 - każdy wnioskodawca ma prawo do tego, by sąd sprawdził, czy ustawodawstwo krajowe i jego zastosowanie spełniają te przesłanki.

W przedmiocie pytań trzeciego i czwartego

- 27 Poprzez pytania trzecie i czwarte, które również należy rozpatrzyć łącznie, sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy w celu objęcia danej osoby kategorią członka rodziny pozostającego „na utrzymaniu” obywatela Unii, o której mowa w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38, konieczne jest, aby osoba ta przebywała w tym samym państwie co obywatel i była na jego utrzymaniu tuż przed jego przeniesieniem się do przyjmującego państwa członkowskiego lub w chwili tego przeniesienia się.
- 28 Jak to w szczególności zostało podniesione przez Centre for Advice on Individual Rights in Europe (AIRE Centre), rząd niderlandzki i Komisję, brzmienie dyrektywy 2004/38 nie pozwala na uznanie, że członkowie rodziny obywatela Unii, którzy nie są objęci definicją ujętą w art. 2 pkt 2 tej dyrektywy i którzy należycie wykazali, iż z obywatelem tym wiąże ich sytuacja zależności, mogą być wyłączeni z zakresu stosowania art. 3 ust. 2 owej dyrektywy jedynie na tej podstawie, że nie przebywali w tym samym państwie co wspomniany obywatel.
- 29 Wspomniany art. 3 ust. 2 stanowi, że państwa członkowskie zgodnie ze swoim ustawodawstwem krajowym ułatwiają wjazd i pobyt „wszelkich innych członków rodziny, którzy [...] w kraju, z którego przybyli, pozostają na utrzymaniu lub są członkami gospodarstwa domowego obywatela Unii, posiadając[ego] pierwotne prawo pobytu [...]”.

- 30 Podobnie art. 10 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2004/38, dotyczący wydawania kart pobytowych, upoważnia państwa członkowskie do żądania od członków rodzin, o których mowa w art. 3 ust. 2 tejże dyrektywy, przedstawienia „dokumentu wydanego przez odpowiedni organ w kraju pochodzenia lub kraju, z którego przyjeżdżają, poświadczającego, że pozostają na utrzymaniu [...] obywatela Unii”.
- 31 Jak to stwierdził rzecznik generalny w pkt 91, 92 i 98 opinii, nic nie wskazuje, że użyte w tych przepisach wyrażenie „kraj, z którego przybyli” należy rozumieć jako odnoszące się do kraju, w którym obywatel Unii przebywał przed przeniesieniem się do przyjmującego państwa członkowskiego. Przeciwnie, z łącznej lektury wspomnianych przepisów wynika, że „krajem, z którego przybyli” jest w przypadku obywateli państwa trzeciego oświadczających, iż pozostają „na utrzymaniu” obywatela Unii, państwo, w którym przebywali oni w chwili zwrócenia się o umożliwienie im towarzyszenia obywatelowi Unii lub dołączenia do niego.
- 32 Co się tyczy chwili, w której wnioskodawca musiał znajdować się w sytuacji zależności, aby być uznanym za pozostającego „na utrzymaniu” w rozumieniu art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38, należy zauważyć, że przepis ten ma na celu – jak wynika z motywu 6 tej dyrektywy – „utrzymać szeroko pojętą jedność rodziny” poprzez ułatwianie wjazdu i pobytu osób, które nie są objęte definicją członka rodziny obywatela zawartą w art. 2 pkt 2 dyrektywy 2004/38, ale które jednak utrzymują z obywatelem Unii bliskie i trwałe więzi rodzinne ze względu na szczególne okoliczności faktyczne, takie jak zależność ekonomiczna, przynależność do gospodarstwa domowego lub poważne względy zdrowotne.
- 33 Tymczasem trzeba stwierdzić, że więzi takie mogą istnieć, mimo że członek rodziny obywatela Unii nie przebywał w tym samym państwie co obywatel ani nie był na jego utrzymaniu tuż przed jego przeniesieniem się do przyjmującego państwa członkowskiego lub w chwili tego przeniesienia się. Natomiast sytuacja zależności musi istnieć w kraju, z którego przybył dany członek rodziny, w chwili zwrócenia się o umożliwienie mu dołączenia do obywatela Unii, na utrzymaniu którego pozostaje.
- 34 W sprawie przed sądem krajowym na sędzie odsyłającym ciąży obowiązek sprawdzenia, na podstawie przedstawionych powyżej wskazówek służących wykładni, czy występujący w charakterze drugiej strony postępowania odwoławczego przed sądem krajowym pozostawali na utrzymaniu obywatela Unii, w niniejszym przypadku pani Rahman, w kraju, z którego przybyli – Bangladeszu – w chwili zwrócenia się o umożliwienie im dołączenia do niej w Zjednoczonym Królestwie. Wyłącznie jeśli są w stanie przedstawić dowód takiej zależności w kraju, z którego przyjechali, zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2004/38, przyjmujące państwo członkowskie powinno ułatwić ich wjazd i pobyt na podstawie art. 3 ust. 2 wspomnianej dyrektywy zgodnie z jego wykładnią dokonaną w pkt 22–25 niniejszego wyroku.
- 35 W świetle powyższych rozważań na postawione pytania trzecie i czwarte należy odpowiedzieć, że aby dana osoba była objęta kategorią członka rodziny pozostającego „na utrzymaniu” obywatela Unii, o której mowa w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38, sytuacja zależności musi istnieć w kraju, z którego przybył ten członek rodziny, i to przynajmniej w chwili zwrócenia się o umożliwienie mu dołączenia do obywatela Unii, na utrzymaniu którego pozostaje.

W przedmiocie pytania piątego

- 36 Poprzez pytanie piąte sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy państwo członkowskie może nałożyć szczególne wymogi co do charakteru lub czasu trwania zależności w rozumieniu art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38, by upewnić się, że taka zależność jest rzeczywista oraz trwała i nie jest wywołana jedynie w celu uzyskania zezwolenia na wjazd i pobyt na jego terytorium.

- 37 W tym względzie należy przypomnieć – jak zostało wskazane w odpowiedzi na pytania pierwsze i drugie – że państwa członkowskie dysponują szerokim zakresem swobodnego uznania co do wyboru czynników, które mają być wzięte pod uwagę podczas rozpatrywania wniosków o zezwolenie na wjazd i pobyt złożonych przez członków rodziny obywatela Unii, o których mowa w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38.
- 38 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 105 opinii, państwa członkowskie mogą, korzystając z tego zakresu swobodnego uznania, wprowadzić do swojego ustawodawstwa szczególne wymogi co do charakteru lub czasu trwania zależności, i to by upewnić się w szczególności, że taka sytuacja zależności jest rzeczywista oraz trwała i nie jest wywołana jedynie w celu uzyskania zezwolenia na wjazd i pobyt w przyjmującym państwie członkowskim.
- 39 Istotne jest jednak, jak stwierdzono w pkt 24 niniejszego wyroku, by wymogi te były zgodne ze zwykłym rozumieniem określeń dotyczących zależności, o której mowa w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 2004/38, i by nie pozbawiały tego przepisu skuteczności.
- 40 Z tego względu na postawione pytanie piąte należy odpowiedzieć, że art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38 należy interpretować w ten sposób, iż państwa członkowskie mogą, korzystając z zakresu swobodnego uznania, nałożyć szczególne wymogi dotyczące charakteru lub czasu trwania zależności, pod warunkiem że wymogi te są zgodne ze zwykłym rozumieniem określeń dotyczących zależności, o której mowa w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 2004/38, i nie pozbawiają tego przepisu skuteczności.

W przedmiocie pytania szóstego

- 41 Poprzez pytanie szóste sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy wydawanie kart pobytowych, o którym mowa w art. 10 dyrektywy 2004/38, może zostać uzależnione od wymogu, zgodnie z którym sytuacja zależności w rozumieniu art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) tej dyrektywy powinna nadal trwać w przyjmującym państwie członkowskim.
- 42 W tym względzie należy zauważyć, że co się tyczy wydawania kart pobytowych, o którym mowa w dyrektywie 2004/38, prawodawca Unii w istocie ograniczył się do wyliczenia w art. 10 tej dyrektywy dokumentów, które należy przedstawić w celu uzyskania takiej karty, wydawanej w takim wypadku nie później niż sześć miesięcy od dnia złożenia wniosku.
- 43 Co się tyczy wnioskodawców, o których mowa w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 2004/38, wspomniany art. 10 stanowi, że wnioskodawcy ci powinni w szczególności przedstawić „dokument wydany przez odpowiedni organ w kraju pochodzenia lub kraju, z którego przyjeżdżają, poświadczającego [zależność od] [...] obywatela Unii”.
- 44 Należy stwierdzić, że prawodawca nie uregulował ani w tym przepisie, ani w innych przepisach dyrektywy 2004/38 kwestii tego, czy członkom rodziny obywatela Unii nieobjętym definicją ujętą w art. 2 ust. 2 wspomnianej dyrektywy, którzy wnoszą o wydanie karty pobytowej, przedstawiając dokument wydany w kraju, z którego przyjeżdżają, poświadczający zależność od tego obywatela Unii, można odmówić owej karty pobytowej na tej podstawie, że po ich wjeździe do przyjmującego państwa członkowskiego przestali być zależni do tego obywatela.
- 45 Na pytanie szóste należy zatem odpowiedzieć, że kwestia tego, czy wydawanie kart pobytowych, o którym mowa w art. 10 dyrektywy 2004/38, może zostać uzależnione od wymogu, zgodnie z którym sytuacja zależności w rozumieniu art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) tej dyrektywy powinna nadal trwać w przyjmującym państwie członkowskim, nie jest objęta zakresem stosowania tejże dyrektywy.

W przedmiocie kosztów

⁴⁶ Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Artykuł 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniającej rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylającej dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG, należy interpretować w ten sposób, iż:**
 - państwa członkowskie nie są zobowiązane do uwzględnienia każdego wniosku o zezwolenie na wjazd lub pobyt złożonego przez członków rodziny obywatela Unii, którzy nie są objęci definicją ujętą w art. 2 pkt 2 wspomnianej dyrektywy, nawet jeśli wykażą oni zgodnie z art. 10 ust. 2 tej dyrektywy, że pozostają na utrzymaniu wspomnianego obywatela;
 - na państwach członkowskich ciąży jednakże obowiązek zapewnienia, by ich ustawodawstwo zawierało kryteria umożliwiające uzyskanie przez wspomniane osoby decyzji w przedmiocie ich wniosku o zezwolenie na wjazd i pobyt opartej na szczegółowej analizie ich osobistych okoliczności i – w razie odmowy – uzasadnionej;
 - państwa członkowskie mają szeroki zakres swobodnego uznania co do wyboru wspomnianych kryteriów, przy czym kryteria te powinny jednak być zgodne ze zwykłym rozumieniem określenia „ułatwia” oraz określeń dotyczących zależności zastosowanych we wspomnianym art. 3 ust. 2 i nie pozbawiać tego przepisu skuteczności; oraz
 - każdy wnioskodawca ma prawo do tego, by sąd sprawdził, czy ustawodawstwo krajowe i jego zastosowanie spełniają te przesłanki.
- 2) Aby dana osoba była objęta kategorią członka rodziny pozostającego „na utrzymaniu” obywatela Unii, o której mowa w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38, sytuacja zależności musi istnieć w kraju, z którego przybył ten członek rodziny, i to przynajmniej w chwili zwrócenia się o umożliwienie mu dołączenia do obywatela Unii, na utrzymaniu którego pozostaje.
- 3) **Artykuł 3 ust. 2 dyrektywy 2004/38 należy interpretować w ten sposób, iż państwa członkowskie mogą, korzystając z zakresu swobodnego uznania, nałożyć szczególne wymogi dotyczące charakteru lub czasu trwania zależności, pod warunkiem że wymogi te są zgodne ze zwykłym rozumieniem określeń dotyczących zależności, o której mowa w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 2004/38, i nie pozbawiają tego przepisu skuteczności.**
- 4) **Kwestia tego, czy wydawanie kart pobytowych, o którym mowa w art. 10 dyrektywy 2004/38, może zostać uzależnione od wymogu, zgodnie z którym sytuacja zależności w rozumieniu art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) tej dyrektywy powinna nadal trwać w przyjmującym państwie członkowskim, nie jest objęta zakresem stosowania tejże dyrektywy.**

Podpisy